

Livskraftig (LC)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Sphecidae, **Släkte:** *Ammophila*, **Art:** *Ammophila campestris* Latreille, 1809 **Synonymer:**

Kännetecken

Ammophila campestris är en 11–17 mm lång stekel med svart grundfärg avbruten av ett orange mittparti på den mycket långsmala bakkroppen. Vingarna är genomskinliga med svagt brun ton. Arten är lik sina nära släktingar *A. sabulosa* (se Sandhall & Hedqvist 1977) och *A. pubescens*, som båda är betydligt vanligare i Sverige. Till skillnad från dessa arter saknar hannarna av *A. campestris* svarta ryggfläckar på bakkroppens orangefärgade parti. Därtill lägger man hos båda könen ofta märke till ett sammetsliknande, gråbrunt skimmer på bakkroppen. Alla tre arterna kan bestämmas efter Lomholdt (1984).

Utbredning och status

Arten är i Sverige funnen i totalt 13 landskap från Skåne till Norrbotten, men i bara fem sedan 1980: Värmland, Dalarna, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten. Inga fynd föreligger från Götaland sedan 1950. De nutida kända lokalerna är alla begränsade till några av de största sandområdena i Svea- och Norrland. Av tioalet undersökta sandområden i Värmland har arten konstaterats på fyra större områden inom totalt 15 lokaler (separerade med minst 1 km av ogynnsamt habitat), vilket utgör den idag tätaste kända förekomsten i Sverige. Arten är påträffad i en stor del av den palearktiska regionen.

Ekologi

Flyger i störst antal under försommaren. På sandområden i Värmland som inventerats kontinuerligt med samma intensitet från början av maj till slutet av september med hjälp av s.k. gulskålar, har hannar observerats flyga mellan 5.6–23.7 (n = 30) och honor mellan 17.6–25.7 (n = 10). Honan gräver bogångar i sandig mark och beger sig därefter ut på jakt efter larver av växtsteklar ur familjen Tenthredinidae, som hon med hjälp av sin gadd paralyserar, släpar ner i en bogång och lägger ägg på. Ytterligare 5–8 larver släpas ner i boet, varefter boöppningen omsorgsfullt fylls igen och den kläckta *A. campestris*-larven äter upp växtstekellarverna. (Släktingarna *A. sabulosa* och *A. pubescens* jagar istället fjärilslarver ur familjerna nattflyn respektive dessutom mätare). Arten uppträder ofta med aggregationer av bohål inom begränsade markytor. Den tycks föredra sydexponerade ytor med mer eller mindre lös mo eller sand (ofta flygsand) och gott om omgivande buskar av bl.a. tall. Möjligen erbjuder främst ungtallar tillgång till lämpliga byteslarver. Bokolonier har observerats på ett parti av Brattfors brandfält i Värmland där sandblottor och rikligt med uppväxande tall- och björkbuskar fanns fem år efter branden. Tre år senare var blottorna helt övervuxna med enbjörnmossa och *A. campestris* försvunnen. Kolonier har även setts på sandiga, väl solexponerade, glest trafikerade skogsvägar vid planterade ungtallbestånd, samt i glest ungtallbevuxna sandtag med gott om exponerad sand och hårbjörnmossa. Arten är även funnen på sandig torrängsmark, samt i Ångermanland och Norrbotten bland sanddyner vid havet. Arten tycks vara en god indikator på lokaler med en i övrigt förhållandevis rik förekomst av sällsynta sandmarksarter.

Hot

Arten hotas i första hand av igenväxning av öppna sandytor, både av spontan igenväxning och aktiv igenplantering. Effektiv brandbekämpning, upphört skogsbete och plantering med framförallt tall under de senaste 100 åren har lett till en drastisk minskning av öppna till sparsamt bevuxna sandmiljöer, inte minst i inlandets hedtallskogar. I viss mån har minskningen av öppna sandytor kompenseras av ett tätare skogsvägnät och av sandtäkter. Det är dock tveksamt om kompensationen är tillräcklig på längre sikt, dels pga att i övrigt lämpliga skogsvägsträckor i regel är alltför beskuggade av omgivande uppväxande tallar under huvuddelen av trädens omloppstid (i Svealand vanligen under ca 80–85 år av 100), dels pga att avslutade sandtäkter efterbehandlas och planteras igen och inga nya täkter kommer till. Upphörd hävd och ökat atmosfäriskt kvävenedfall har också bidragit till att lämpliga sandiga torrängsmarker vuxit igen. En orsak till att arten under senare decennier bara är funnen på större sandområden kan vara att den är känslig för habitatfragmentering och att kontinuiteten av öppna sandmiljöer brutits i högre grad på mindre sandområden.

Åtgärder

Länsstyrelsernas miljöenheter bör snarast skaffa sig underlag om vilka täkter som är belägna i områden med stort inslag av moigt–sandigt material, och rekommendera markägare att täkterna skall skötas för att gynna fauna och flora efter att de brukats färdigt. Detta innebär att istället för efterbehandling inklusive igenplantering skall åtminstone alla SO- till SV-orienterade sluttningar och skärningar och några tiotals meter breda zoner nedom dessa lämnas orörda. Vidare skall merparten av uppväxande, skuggande träd röjas undan med jämna mellanrum. Sådana generella hänsynstaganden för slutbrukade täkter gynnar ett stort antal rödlistade arter som är knutna till öppna sandmiljöer, utöver *A. campestris*. För dokumenterat värdefulla täkter ur naturvårdssynpunkt bör privata markägare via skogsvårdsstyrelserna erbjudas att få teckna s.k. naturvårdsavtal (som vanligtvis gäller under 50 år och följer fastigheten), och erhålla s.k. NOKÅS-bidrag för lämpliga röjningar och andra åtgärder som gynnar hotade sandmarksarter. Inom större sandiga hedtallskogar bör naturvårdsbränningar utföras. För att dessa ska vara meningsfulla för *A. campestris* och andra hotade sandmarksarter, måste bränningarna dels vara såpass hårda att större delen av humustäcket konsumeras, dels inom åtminstone vissa bestånd utföras med samma täta intervall som forna tiders troliga brandintervall i denna skogstyp, vilket innebär vart 15:e–30:e år. Vidare kan lämpligt sydorienterade sandiga skogsvägsträckor göras mera permanent gynnsamma genom att bredda de trädfräa kanterna runt om vägarna till minst 5–10 meter på ömse sidor. Vägarna solexponeras då under en större del av dagen, och kan upprätthålla reproducerande populationer under många fler år än annars (minskad beskuggningseffekt av de uppväxande tallarna). På sandmarker som hållits öppna av slätter eller bete, bör fortsatt hävd eftersträvas och stödjas.

Litteratur

- Blösch, M. 2000. Die Grabwespen Deutschlands – Lebensweise, Verhalten, Verbreitung. *Tierwelt Deutschlands* 71.
- Berglind, S.-Å. 1994. Om generella faunavårdshänsyn vid avslutande av sand- och grustäkter i Värmlands län. *Erioderma* 1994 (2): 38–39.
- Berglind, S.-Å. 2004. Bevarande av biologisk mångfald i sandiga hedtallskogar – exemplet Sörmon, med särskild inriktning på insekter och sandödlor. *Länsstyrelsen i Värmlands län, Miljöenheten, Rapport 2004:14* (under tryckning).
- Cederberg, B. 1982. Bonäsfältet – En inventering av insektlivet, Mora kommun. *Information från länsstyrelsen i Kopparbergs län: Naturvårdsenheten*, nr N 1982 (1).
- Grimm, H. 1984. Sandwespenaktivität und Witterungsbedingungen in der Dünenheide (Vitte/Hiddensee). *Entomologische Nachrichten und Berichte* 28 (3): 101–105.
- Hellqvist, S. 1996. Umeå-traktens rovsteklar. *Natur i Norr* 15 (2): 69–86.
- Lomholdt, O. 1984. The Sphecidae (Hymenoptera) of Fennoscandia and Denmark. *Fauna Entomologica Scandinavica* 4. 452 s.
- Sandhall, Å. & Hedqvist, K.-H. 1977. *Humlor, bin och andra steklar*. ICA Bokförlag, Västerås.
- Tinbergen, N. 1977. Sandsteklarna. Sid. 58-85 i: Tinbergen, N, *Nyffiken i naturen*, Albert Bonniers förlag, Stockholm. (En mycket god beskrivning av biologin hos framförallt släktingen *A. pubescens*; både *A. pubescens* och *A. campestris* går här under det gamla gemensamma namnet "A. campestris".)

Författare

Sven-Åke Berglind, 2002. Rev. Sven-Åke Berglind, 2004.